

Jugen Jon

Från medeltiden fram till millennieskiftet finns det framför allt tre Solleröbor som gjort sig kända utanför Solleröns gränser: majoren Daniel Jonsson som tjänade i Gustaf II Adolfs krigsmakt under Sveriges storhetstid, riksdagsmannen Skinnar Per Andersson som var en av ledarna under det sista dalaupproret och bonden Jugen Jon Andersson som verksamt bidrog till att Sollerön bildade egen församling. Den senare torde vara den som blivit mest omtalad lokalt och mest berömd för sina insatser för ön och därmed mest präglats i folkets medvetande. Hans främsta förtjänst var att fullfölja socknemännens uppdrag och med berömvärd målmedvetenhet offra sina krafter för att Sollerön kunde skiljas från moderförsamlingen Mora.

Personen.

Jugen Jon föddes i Jugengården i Bengtsarvets by den 16 januari 1731. Han blev gift med Suter Anna Olsdotter från Häradsarvet (* 1741, d. 1811) och i äktenskapet föddes tre barn: Anders (* 1764), Anna (* 1776) och Sophia (* 1780). Jugengården låg vackert vid den lilla höjdsträckningen i den södra delen av byn och med god utsikt mot bergen i väster. Från tunet kunde kvällssolen ses glittra i Siljans vatten. Gårdsnamnet Jugen lär vara liktydigt med det åldriga Jugå, en dialektal omskrivning av det ursprungliga Jonas. Sentida ättlingar finns alltjämt boende på Jugengården och har antagit gårdsnamnet som släktnamn. Jugen Jon var ättling efter majoren Daniel Jonsson (se Sool-Öen 1986) som var hans mormors morfar.

Socknemannen Jögen Jon Andersson, en skicklig yrkesman och van vid herrarbetsvandringar. Han fick uppdraget att hos kung Gustav III förhandla om Solleröns skiljande från Mora.

Teckning: Jordi Arkö.

Jögen Jon beskrivs som inte särdeles högre till växten, mörkhårig och besittning av en påtaglig envishet, en egenskap som han lär ha visat, såväl i sin dagliga gärning som bonde med dithörande bisysslor som i sina uppdrag inom socknen. Han var inte särskilt bokligt bildad utan snarare motsatsen. Han kunde knappt skriva sitt namn, utan brukade efter tidens sed underteckna nödvändiga dokument med sitt bomärke. Sin bristande förmåga att skriva komparerade han genom att vara mycket talför och kunde uttrycka sig väl i ord.

Herrarbetsvandringar.

Vid tiden för Jögen Jons levnad präglades den sociala strukturen i Övre Dalarna av en påtaglig överpopulation. Gårdarnas kapacitet var så knapp att bisysslor var en tvingande nödvändighet för att hålla svälten på avstånd. Hemmansklyvningar var vanligt förekommande och skapade mindre bärkraftiga enheter. Även om fåbods systemet utvecklades för att tillskapa mer åkerareal och skogsbyte för kreaturen, var detta inte tillräckligt för att klara familjernas ofta stora barnkullar. Många i bygden begav sig därför ut på s.k. "herrarbetsvandringar" för att skaffa sig säsongförtjänster. Framför allt

vandrade folk till Stockholm med omnejd och sökte arbete. En undersökning visar att från Sollerön befann sig var 12:e invånare på sådana resor. Herrarbetsvandring var en uråldrig sed, sannolikt från tiden efter det att myrmalmshanteringen upphörde. Under 1700-talet bidrog upprepade missväxtår till ökad vandring söderut. Särskilda passjournaler skrevs och i dessa pass noterade prästerna vilka som begav sig ut på herrarbetsvandringar men även deras vandel. ”Oskick och oordentligheter” förekom ganska ofta. Den som fick sådan anmärkning i sitt pass kunde förlora förtroende i hemsocknen. Socknemännen på Sollerön skrev också ett slags förslag till reglemente, men det är okänt om det blev allmänt antaget.

Jugen Jon var en av dessa som deltog i herrarbetsvandringar. Han var dessutom förman för arbetslag, vilket innebar att han åtog sig större arbeten och skaffade arbetskraft. En förman hade således ansvar för såväl arbetare som arbetets utförande. Jon hade tydligen god yrkesvana eftersom han kunde leda arbetet och ansvara för detta inför uppdragsgivaren. Tydligen hade Jugen Jon goda vitsord i sitt pass.

Kyrkoplikt

Sollerön hade ett gammalt kapell på Bjärså kern i Bengtsarvet, där det ”stådt af urminnes tid” enligt minnesstenen. Det ansågs ha uppförts någon gång under tidigt 1500-tal men Abraham Hülpers skriver i sin dagbok från sin resa i Dalarna 1757, att ”påstå en del att de på Soll haft kapell långt förrän moderkyrkan blifvit anlagd”. Det kan alltså ha funnits någon form av kyrkobyggnad före 1500. Ön hörde till Mora och hade ingen egen präst. För att fullgöra den föreskrivna kyrkoplikten, gravsätta de avlidna m. fl. andra kyrkliga förrättningar måste transport ske över Siljans vatten till kyrkan i Mora. Detta vållade vid otaliga tillfällen stora olägenheter då extrema förhållanden rådde, t.ex. svaga och osäkra isar, svår storm och oväder. Under många år hade det väckt stark irritation och ilska hos Solleröfolket, i synnerhet som hot om böter hängde i luften.

Kyrkoplikten var betungande. De av arbete och slit uttröttade människorna kunde lätt slumra till under den vanligtvis timplånga predikan. I kyrkgången gick kyrkstöten (eller ”spögubben”) och delade ut kraftiga stötar med en stång till den som nickat till. I vissa kyrkor fanns en anordning av trä som spändes och som prästen från predikstolen kunde utlösa och som gav en kraftig smäll som väckte de sovande. Sockenstämman med prästen som ordförande kunde besluta om böter för dem som underlät att besöka kyrkan. Detta ansågs både orättvist och kränkande.

Egen församling.

Situationen ställdes på sin spets under stora böndagen den 23 april 1773 då ”Solleröborna såväl som andra borde efter Lagar och författningar enhälligt

infinna sig wid Gudstjänsterna i Moderkyrkan”. Isförhållandena var denna dag så prekära, att ingen vågade ”at gifwa sitt lif till spillo” och företa färden in till kyrkan i Mora. Detta föranledde prosten Johan Holmqvist att stämma solleröborna inför Häradstinget för uteblivandet. De skäl som anfördes ansåg prosten vara ren tredska. Häradsrätten friade dock solleröborna eftersom det ansågs, att ”sådana skäl sig yppade at prostens käromål för den delen icke kunde bifallas”. Denna tillvitelse väckte på nytt frågan att nu var tid att bilda egen församling med egen präst och egen kyrka. Redan år 1638 hade en sådan framställning avslagits under drottning Kristinas regeringstid. Möjligheterna ansågs nu godare under kung Gustav IIIs administration.

Kapellaget samlades kort efter lagsökningen för att dryfta frågan och utse någon lämplig person att som fullmäktig för solleröborna framföra begäran till Kungl. Maj:t om att bli egen församling. Valet föll på Jugen Jon Andersson som ansågs vara den som var bäst skickad att förhandla om saken. Han bedömdes vara i besittning av ”djerfhet och tilltagsenhet, understundom qwickhet och någorlunda anständigt uppförande”. Han var dessutom känd som envis och talför och ansågs ”kunna sig bättre skicka i den stora Werlden än folk i allmänhet” trots att han inte var skrivkunnig. Hans kändedom om Stockholm från herrarbetsresorna torde ha påverkat valet.

Den administrativa sidan ombesörjdes av kaptenen Edvard Gyldenstolpe som vid denna tid var chef för Mora kompani och boende i kaptensbostället på Sollerön. Kaptenen avfattade en inlaga till Kungl. Maj:t med begäran om skiljande från moderförsamlingen Mora och motivering härför. I september 1773 vandrade Jugen Jon Andersson till Stockholm med denna inlaga och fullmakt att föra solleröbornas talan. Resvägen var den vanliga ”Dalkarls-vägen” som användes vid herrarbetsvandringar. Från Sollerön var det vanligt att med båt färdas till Insjön eller Gråda samt därifrån fotvandrade vidare över Stora Tuna - Hedemora - Sala - Uppsala. Det förekom även att man från Hedemora gick till Västerås, varifrån man sedan kunde färdas sjövägen till Stockholm.

Stockholmsvandring

Resultatet av Jugen Jons första försök blev inte ett direkt avslag utan Kungl. Maj:t ville först inforra yttrande från Landshövdinge Ämbetet i Falun och från Consistoriet i Västerås. Först den 5 februari 1774 fick Jugen Jon företräde vid Consistorium Aros, där han lade fram solleröbornas begäran. De höga herrarna var kallsinniga till begäran men lämnade ett motförslag som gick ut på att skollärare skulle vara boende på ön vid de årstider Siljan inte kunde befaras, samt att Sollerön skulle få extra kapelljänst vid sådana tillfällen. Jugen Jon lär ha tackat för tillmötesgåendet men förklarat att han inte hade solleröbornas uppdrag att fatta beslut. Vid återkomsten till Sollerön

Jugen Jon vandrade till Stockholm flera gånger under sina trägna förhandlingar. Vanligen färdades han söderut genom Dalarna efter den s.k. "Dalkarlsvägen."

Teckning: Jordi Arkö.

beslöt kapellet att föra saken vidare och gav Jugen Jon i uppdrag att ånyo besöka kungen i ärendet. Beslutet väckte viss uppmärksamhet i Mora, där det påpekades att Sollerön åtagit sig ansvar för del i kostnader för en dyrbar pålning (mjågning) vid älven invid kyrkan. En böneskrift sändes från Mora till consistoriet med begäran om att solleröbornas ansökan måtte avslås. Den 1 november 1774 avgav consistoriet sitt yttrande där det befanns att solleröborna inte skulle vara i stånd att avlöna egen präst. Med angivande av ytterligare några skäl avslogs ansökan.

Innan Landshövdingeämbetet i Falun avgav sitt yttrande, begärdes och förrättades en syn på den bristfälliga förbindelsen vid Sundet. Det konstaterades därvid att det fanns en klapperstensuppkastning med den vägförbindelse som långa tider under året stod under vatten vid sankmarkerna. I ämbetets yttrande kan utläsas stor tveksamhet. Jämförelser dras med andra orter. Där fanns en uppgift om att komminister Hückerks släde vid ett tillfälle gått genom isen under färd mellan Mora och Sollerön, men att liv av ren tillfällighet inte spillts. Detta argument kan möjligen ha bidragit till att ämbetet i yttrande avslutar: "underkastar likväl altsammans Kongl . Majestäts allernådigeste och högst upplysta ompröfning". Frågan lämnades alltså öppen för ny bedömning, och därmed kan sägas att Jugen Jon vunnit en liten delseger i sina strävanden.

Andra försöket.

Försedd med en ansenlig dokumentsamling vandrade Jugen Jon ytterligare en gång till Stockholm i början av år 1775 för att uppvakta kungen. Han vistades en tid i staden i avvaktan på tillfälle att framföra sitt ärende. Han hade fått företräde hos Kungl. Rådet men inväntade varje tillfälle att komma i kungens väg för att komma till tals. Det berättades att vid ett tillfälle ute vid Drottningholms slott hade Jugen Jon blandat sig med kungens uppvaktande svit, ryckt kungen i armen och påmint om sitt ärende. Jugen Jons envishet och tilltagsna uppträdande kan ha väckt irritation samtidigt som angelägenhetsgraden i hans sak accentuerades. Det berättas att Jugen Jon även lyckats vidtala drottningen att försöka påverka kungen till ett lyckat avgörande beslut. Sedan han åter inför Kungl. Rådet fått förklara vilka möjligheter Sollerön hade att avlöna egen präst, fick han äntligen Kungl. Maj:ts resolution i sin hand den 6 maj 1775. Resolutionen hade följande lydelse:

KONGL.MAJ:Ts

Nådige Resolution uppå Sollerö Capellboers uti Östra Dalarna, igenom hvad fullmäktig Jonas Andersson i underdånighet gjorde ansökning att i anseende till deras belägenhet uppå uti sjön Siljan warande Ö som är sammanfogad med fasta landet endast med en öfwer sankmark och Wesjord lagd klapperstens Bro, men i öfrigt ifrån Moderförsamlingen Mora igenom en stor fjärd afskild, så att desse Capellboers på vissa årstider och wid stormväder icke kunna njuta nödig betjäning af Mora församlings prästerskap uti de till en rätt själavård hörande göromål, Kongl. Maj:ts må täckas i nåder skiljas ifrån berörda Moderförsamling och med sin serskilde Pastor förses.

Gifwen Ulriksdals Slott d. 8 Maji 1775

Kongl. Maj:t har låtit Sig föredraga denna underdåniga ansökning tillika med såwål wederbörande Landshöfdings som Consistorii uti Vesterås däröfwer infortrade och i underdånighet afgifne yttrande, hwarvid Kongl. Maj:t i nåder inhämtat både med och emot den sökte sockendelning andragne skäl, och funnit Sollerö Capellboers underdåniga begäran wara grundad på så wäsentliga och bevakande omständigheter, att Kongl. Maj:t i anseende dertill i nåder will hafva bifallit och tillåtit det Sollerö Capellslag må få blifwa afskildt ifrån Moderförsamlingen Mora, och med sin serskilde Pastor förses, under det uttryckliga wilkor, att därest Capellslaget framdeles ej ser sig i stånd att af egna medel, utan något biträde af Kongl. Maj: t och Cronan sin egen kyrkioherde underhålla, det samma skall återförenas med Mora, och dervid allt återställas på förra foten.

I öfrigt, som hos Kongl. Maj:t blifvit anmaldt att Solleö Capellboer, wid den

sökta skillnaden ifrån Mora, skulle vilja undandraga sig sig widmakthållandet af en kostsam pålning mot Dalelfens utskärningar wid Mora kyrka, oansett de lika med Mora sockneboer, till en Sjättedel sin andel af de år 1762 förundte stamboksmedel till berörde för byggnads underhållande så will Kongl. Maj:t jämväl däråfwer hafva förordnat, det måge Sollerö Capellsboer få välja, antingen att återbära summan till Mora församling eller ock om dem behålla vilja, alt i sin proportion fortfara med deltaga uti arbetet och kostnaden wid ofvannämnda förpålning hwilket wederbörande till underdåning esterrättelse ländar.

Datum ut supra

GUSTAF

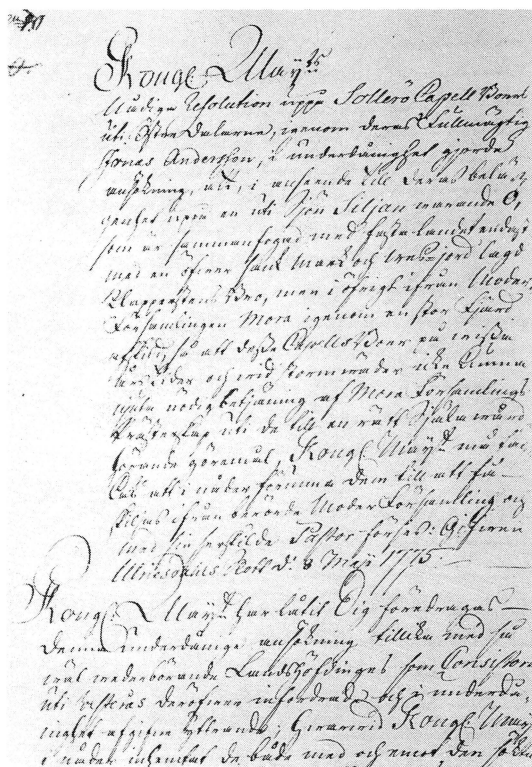

Foto av originalresolutionens ingress, daterad 8 maj 1775, ett snirklat handskrivet dokument undertecknat av kungen och försett med hans sigill. Av resolutionen framgår att Sollerön i nåder får bilda egen församling.

Kungen

Jugen Jons långa vistelse i huvudstaden hade således till slut givit önskat resultat. Hans envisa, ihärdiga och ibland påträngande arbete hade lett till positiv framgång. Sollerön kunde skiljas från Mora och bilda egen församling. Glad och belåten kunde Jugen Jon återvända till Sollerön med beskedet. Innan dess ville han dock framföra ett tack till kungen. Enligt samtida dokument hade han begett sig till Ulriksdals slott ett par dagar efter det att han fått ta emot resolutionen. Han passade då på att sammanträffa med kung Gustav III under dennes promenad i slottsträdgården. Därvid lär följande replikskifte ha skett:

Kungen: "Nå - är du nöjd nu då Jugen Jon"

Jon: "Nej Ers Majestät" Detta svar lär ha misshagat kungen som kastat uppgivna blickar mot sin svit. Sedan frågade han: "Hvad vill du nu då, Jon"

Jon: Huru skulle jag kunna vara nöjd Ers Majestät, som njutit så mycken nåd och ännu icke fått tacka härföre"

Svaret behagade kungen som svarade: "Ja, du skall i morgon få komma upp och njuta den tillfredsställelsen".

Jugen Jon inför Gustav III och drottning Sofia Magdalena på Kungl. Slottet i Stockholm. Jugen Jons envetna strävanden att komma till tals med kungen lär ha varit besvärande både för kungen och hovet.

Teckning Jordi Arkö.

Jon infann sig på utsatt tid på Kungl. Slottet följande dag och framförde sitt och solleröbornas tack. Han kunde sedan återvända hem efter att ha vistats i Stockholm från början av året fram till mitten av maj under oförtrutet arbete med sitt uppdrag.

Man kan livligt föreställa sig att Jugen Jons hemkomst var triumfartad. Ganska omgående påbörjades en del förberedelser för kyrkbygget. Platsen bestämdes till en av de högsta punkterna i Häradsarvets by, avsyning skedde och karta upprättades. Kyrkan skulle stå på säker grund eftersom berg gick i dagen. I november 1775 godkände Landshövdingeämbetet planerna. Samtidigt började begravningsplats anläggas öster om kyrkan, stenvallen började läggas upp och timmer huggas till prästgårdsbyggnaden.

Sophia Magdalena.

Från början fanns planer på att den nya församlingen skulle bära kungens namn. Dock hade Enbacka inom Stora Tuna församling kort före Sollerön erhållit sina privilegiebrev och därvid fått namnet Gustafs församling. Därmed var solleröborna berövade möjligheten att få kungens namn..."till att bära i et odödeligt minne den stora nåd som denna nya församling njutit från Konunga Thronen..." som det uttrycktes. Det upprättades då en skrivelse som Jugen Jon anmälde hos Kungl. Maj:t där man underdånigt bönföll att församlingen skulle få bära Hennes Majestät Drottningens namn - SOPHIA MAGDALENA. Denna framställan bifölls den 14 februari 1776. Den muntliga traditionen berättar att Jugen Jon lyckats med sitt uppdrag tack vare att han vidtalat drottningen och lovat att om hon övertalade kungen, skulle församlingen få hennes namn. Då drottningen framförde Jugen Jons begäran, lär kungen ha yttrat: "Låt dem få sin församling bara jag slipper den envisa dalkarlen här mera". När det sedermera blev bekant att församlingen fick det namnet, var det någon spjuver på ön som konstaterade: "Nug e ä full undli ändå att ä e sumules i Ståcklum å jän em å Soldn - ä e kvinnfotji så bestämm..." (det är underligt att det är lika i Stockholm som här på ön - det är kvinnorna som bestämmer). Sannolikt är dock uttalandet enbart en skröna. Sollerön hette dock Sophia Magdalena församling till mitten av 1800-talet.

Kyrkan.

Ett gigantiskt arbete återstod för solleröborna - att uppföra en kyrka. Församlingen bestod vid denna tid av omkring 1200 invånare. Med obändig vilja och fast beslutsamhet gick alla mellan 12 och 60 år till verket. Även kvinnorna deltog. De fick trampa det s. k. "ekorrhjulet", det uppföringverk med vilket man hissade upp sten och virke till väggar och torn. Den 27 juni 1780 lades den första grundstenen till kyrkobyggnaden som hade ritats av arkitekt Olof Tempelman. Denne fick troligen uppdraget eftersom han var bekant med kungen. I oktober 1781 hade man hunnit så långt att man höll

Foto av Överståthållarämbetets i Stockholm kungörelse som medger för sollerö-folk att samla in "stambokmedel" till kyrkobygget. Kungörelsen är daterad 20 februari 1779.

den första gudstjänsten i ett oinrett kyrkorum. Tornbyggnaden påbörjades följande år. Efter några års uppehåll stod byggnaden klar 1785. Nästa år fanns bänkinredning på plats och 1788 byggdes läktare.

Till kyrkobygget krävdes pengar, mer än vad sockenborna av egna medel kunde uppbringa. En vid den tiden vanligt förekommande möjlighet att skaffa pengar till en offentligt angelägen sak var att i huvudstaden eller annorstädes gå runt med s. k. "stambok" och samla in konanter av sådana som var beredda att ge något. Det krävdes dock tillstånd för stambok. Den nytillträdde kyrkoherden Johan Gustaf Wretlind avfattade 1778 en ansökan. En delegation på tre man vandrade till Stockholm med denna ansökan. Dessa tre var Jugen Jon Andersson, nämndemannen Bråmås Olof Jönsson och Dunder Mats Andersson. Ansökan beviljades genom resolution av den 2 december 1778 och tillstånd gavs av Öfverståthållarämbetet i kungörelse den 20 februari 1779 av ståthållaren Carl Sparre för "Stamboks Medels insamlade här i staden til understöd wid Sophia Magdalenas kyrkas uppbyggande af sten". De tre sollerökarlarna tycks dock ha motarbetat varandra under vistelsen i Stockholm och sådan osämja uppstod att Bråmås Olof reste hem.

Jugen Jon tycks ha ansett sig självskriven även till uppdraget att samla in stamboksmedel i Stockholm. På grund av osämjan ville Dunder Mats Andersson avsäga sig uppdraget. Därefter tycks sockenstämman ha förbigått Jugen Jon och i hans ställe utsågs Kistnis Pehr Larsson i Utanmyra. Av

kungörelsen framgår att Dunder Mats och Kistnis Pehr gavs tillstånd att samla in pengar. Av någon anledning ansågs inte Jugen Jon vara tillförlitlig som kassör för medlen. På vilket sätt han agerat i socknen efter sina framgångsrika stockholmsvandringar är inte tillförlitligt dokumenterat. Han förefaller dock ha mistat sitt tidigare goda förtroende hos sockenstämman. Det är möjligt att hans missnöje med ersättningen för sina uppdrag kan ha varit anledningen.

Arvodet.

Jugen Jon hade till en början varit ”glad öfver det förtroende” han fått. Han hade säkerligen känt sig hedrad och detta kan ha bidragit till att han vid förfrågan gav löfte om att ”12 plåtar voro tillräckliga” som ersättning. Detta löfte kom Jugen Jon sedermera att ångra bittert. Med ”plåtar” avsågs troligen de s. k. Plåtmynt som tillverkades från 1644 och fram till 1780-talet. Det var större fyrkantiga klippta kopparstycken med slagna präglingar i de fyra hörnen och i mitten. Valörerna var 10, 8, 4 och 2 daler silvermynt. Godsvärdet översteg ofta den nominella valören och 1727 vägde t.ex. en plåt 0,75 kg. Detta myntsystem var både opraktiskt och tungt. Vid större affärer krävdes kördon för att transportera pengarna. Kursen i slutet av 1700-talet mot riksdaler var 2,5 så det var ingen större summa Jugen Jon skulle erhålla.

Jugen Jon var ständigt missnöjd och krävde vid flera tillfällen förhandlingar för att jämka arvodet. Den 23 december 1776 beslutades att Jon i allt skulle få 1500 riksdaler kopparmynt samt 20 dagsverken av socknen. En förlikning den 8 mars 1780 ledde till att han fick ytterligare 120 daler. Missnöjet kan ha grundat sig på att han också hade svårigheter att få ut pengar från sockenkassan. Han fick ut pengar när det fanns medel. Gamla räkenskaphandlingar visar att han t. ex. fick ut 500 riksdaler den 25/1 1783 och endast 16 riksdaler och 32 öre under 1786. Det finns noteringar i handlingarna att Jon ansågs ”gnidig”. Hans klagomål upphörde tillfälligt sedan han den 7/12 1787 fått ytterligare 120 daler samt befrielsen från skyldigheten att göra dagsverken och leverera material till kyrkbygget. Dessutom fick han 43 dagsverken och 6 skryndor hö till sina kreatur eftersom det varit missväxt. Slutligen hade Jugen Jon fått ersättning för sina uppdrag till ett värde av 2.013 riksdaler kopparmynt, räknat i konanter och dagsverken. Klagomål och långa förlikningar föregick utbetalningarna. Det kan synas som om socknemännen var njugga men kyrkbygget pågick och krävde sin dryga tribut.

Jugen Jon var envis. Trots uppgörelsen vandrade han till Stockholm i mars 1790 och lyckades där vid domstol utverka en resolution där det framgick, att kunde han bevisa att han varit tvingad att ta emot förlikningspengarna, skulle han få resning i sin sak rörande arvodet. Resolutionen verkade dock något otydligt formulerad och någon dom är inte

känd. Sannolikt togs inte målet upp. De ständiga tvisterna lär dock ha lett till stor besvikelse och nedstämdhet hos Jon, som ansåg sig ha gjort rätt för betydligt generösare ersättning.

Anseende.

Jugen Jons gärning tycks ha dock ha gett honom ganska gott renommé i huvudstaden och hos kung Gustav III. Kungen stod nämligen fadder till Jons yngsta dotter Sophia som föddes i februari 1780. Namnet tog Jon efter drottningen, som ansågs ha hjälpt honom i hans strävanden. Visserligen var inte kungen närvarande personligen vid dopet, men det får ändå anses som en mycket stor hedersbetygelse att kungen gav sin tillåtelse till fadderskapet för Jons dotter.

Kung Gustav III i gardesuniform. Jugen Jon lyckades till slut vinna konungens välvilja och kungen stod fadder till Jons dotter.

Efter oljemålning av L. Pasch d.y.

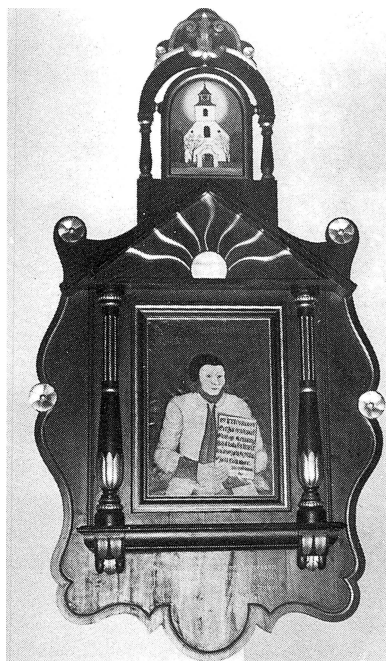
Ytterligare ett bevis på att Jugen Jon ändå åtnjöt anseende i socknen var att år 1788 målades ett porträtt av honom. Han var då 57 år gammal. Porträttet målat av "okänd konstnär" och visar Jons skarpa profil och bestämda munvinkel. Han poserar sittande och tavlan visar att han hade gråsprängt eller brunt hår och bar skägghrans. Han var klädd i svart åtsittande huvudbonad, vit jacka men blått foder och blå uppvikta manschetter. I högra handen håller han ett skrivet dokument med text: "Efterkommande ser här den du näst Gud och konung har at tacka för den förmån Egen kyrka Egen lärare inom denna ö ö". Porträttet hängde till en

År 1788 målades ett porträtt av Jugen Jon Andersson som då var 57 år gammal. Porträttet målades av okänd konstnär.

början i kyrkans sakristia. Under denna tid kallades han för "Sakäst-Jugå". År 1934 konserverades porträttet av konstnären Akke Hugh Malmeström. Samma år tillverkade snickaren Erik Lindgren ett ramverk till ett epitafium där en större kopia sattes in. Bond Erik minns att tavlan i sakristian var mindre än epitafiets. Kopian målades av sollerökonstnären Sven Hinders som då gick i lära hos Malmeström. Symboliskt finns i epitafiet en uppgående sol och en målning av kyrkan sedd från väster. Epitafiet hänger på kyrkans södra långvägg till höger om koret. Jugen Jon Andersson kan därmed sägas ha fått en berättigad hedersplats i kyrkan, påminnande om hans insats för Sollerö församling.

Jugen Jon insjuknade i Falun år 1800 och avled på lasarettet i staden detta år. Närmare datum för dödsfallet anges inte i Sollerö församlings kyrkböcker. Falu Kristine församlings dödbok (1793 - 1809 F:2) ger besked om att "bonden Jonas Andersson från Mora och Sollerön född 1730 avlidit på Falu lazaret den 26 aprilis i en ålder av 70 år". Som dödsorsak angavs lungshot. Huruvida han var gift eller inte visste man inte och ej heller om han

Epitaftet med Jugen Jons porträtt i Sollerö Kyrka. Ramverket utfört av snickaren Erik Lindgren.

hade barn. Han begravdes den 30 april 1800 tre dagar efter dödsfallet "fritt efter seder och vanligheten". Samtidigt begravdes en Johan Kristoffersson från Värmland som dött samtidigt på lasarettet. Detta var tydligen vanligt. Det framgår inte var de begravdes.

De knapphändiga noteringarna ger anledning till några reflexioner. Varför Jugen Jon vistades i Falun är inte känt. Han kan ha varit stadd på någon herrarbetsvandring men detta är mindre sannolikt eftersom han tydligen var sjuklig. Möjligen kan han ha besökt någon instans i residensstaden med anledning av sina tvister med församlingen om sin ersättning. Att uppgifterna från lasarettet var både sparsamma och felaktiga tyder på att han var så medtagen att han inte själv förmått lämna korrekta uppgifter om sina anhöriga och födelsetid. Särskilt många dödsfall inträffade inte på lasarettet vid denna tid. De flesta dog i sina bostäder. Tillresande och okända fördes till sjukhus och allmänna inrättningar. Även om Jugen Jon burit på sjukdomen en tid måste troligen hans tillstånd ha blivit akut innan han fördes till lasarettet. Jugen Jons liv hade innehållit en hel del dramatik och så blev

Interiör av Sollerö kyrka med Jugen Jons epitafium på södra långväggen till höger om koret.

också hans bortgång.

Jugen Jon i tiden.

Inledningsvis nämndes att Jugen Jon var en av de mest kända solleröbor som levt i historisk tid. Detta förhållande accentuerades när kyrkbåtarna fick en renässans och nya båtar byggdes på Sollerön av Anders Bondesson, Lars Håll och Arne Håll. Namnet på Solleröns nya kyrkbåt var självklart - JUGEN JON. Den andra båtens namn dryftades och döptes till JUGEN JON II eftersom inga jämbördiga namnförslag fanns. De kvinnliga roddarna fick sin kyrkbåt döpt till SOPHIA MAGDALENA efter drottningen som enligt förmenande bidragit till Jugen Jons framgång. Den historiska nimbus som Jugen Jon skapat fick därmed sin naturliga anknytning. På Solleröns campingplats uppfördes ett värdshus och även detta fick namnet JUGEN JON. Därmed kan sägas att Jugen Jons namn blivit befast i vår tid. Trots de kontroverser som Jugen Jon uppenbarligen haft med socknemännen efter sin hemkomst och alla tvister om sin ersättning, kan man med fog påstå att Jugen Jon efter sin död fått en välgrundad uppskattning för vad han gjort för Sollerön.

Helmer Nilsson